



2023/2829

20.12.2023

PRIPOROČILO KOMISIJE (EU) 2023/2829

z dne 12. decembra 2023

o vključujočih in odpornih volilnih procesih v Uniji ter kreptivi evropskega značaja in učinkovite izvedbe volitev v Evropski parlament

EVROPSKA KOMISIJA JE –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije in zlasti člena 292 Pogodbe,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) V členu 2 Pogodbe o Evropski uniji (PEU) je navedeno, da Unija temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanja človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin.
- (2) Demokracijo je treba zaščititi in negovati. Čeprav se stabilnost, varnost in blaginja v Uniji opirajo na odločno zavzemanje za demokratične načela, vrednote in institucije, so krize, vključno s pandemijo COVID-19 in rusko vojno agresijo proti Ukrajini, okrepile nekatere izzive za demokratične vrednote in institucije, med drugim polarizacijo, prikrito vplivanje in drugo vmešavanje, kot sta tuja manipuliranje z informacijami in vmešavanje, vključno z dezinformacijami.
- (3) Člen 10(1) PEU določa, da delovanje Unije temelji na predstavniški demokraciji. Člen 10(2) PEU določa, da so državljani na ravni Unije neposredno zastopani v Evropskem parlamentu. Člen 10(3) PEU določa, da ima vsak državljan pravico sodelovati v demokratičnem življenju Unije ter da se odločitve sprejemajo kar najbolj odprto in v kar najtesnejši povezavi z državljani.
- (4) Države članice nosijo posebno in daljnosežno odgovornost za spodbujanje široke in vključujoče demokratične udeležbe ter svobodnih, poštenih in odpornih volitev v Uniji.
- (5) Politične stranke imajo v evropskih demokracijah ključno vlogo pri oblikovanju politične zavesti, promociji političnih kandidatov, spodbujanju udeležbe volivcev in izražanju volje državljanov. S členom 10(4) PEU in členom 12(2) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah je pri tem evropskim političnim strankam dodeljena ključna vloga. Statut in financiranje evropskih političnih strank in evropskih političnih fundacij sta urejena na evropski ravni.
- (6) V zadnjih letih se je sodelovanje med državami članicami pri spodbujanju svobodnih, poštenih in odpornih volitev v Uniji okrepilo. Ukrepi, sprejeti pred volitvami v Evropski parlament leta 2019, so med drugim privedli do vzpostavitve okvira za sodelovanje, ki se imenuje evropska mreža za volilno sodelovanje, v skladu s Priporočilom Komisije C(2018) 5949 ⁽¹⁾. Ta mreža spodbuja sodelovanje, vzajemno učenje in izmenjavo dobrih praks med organi, pristojnimi za spremljanje in izvrševanje pravil, ki so upoštevana v okviru volitev, vključno z volilnimi organi.
- (7) Komisija je v priporočilu C(2018) 5949 države članice spodbujala tudi k temu, da sprejmejo ustrezne in sorazmerne tehnične in organizacijske ukrepe za obvladovanje tveganj za varnost omrežij in informacijskih sistemov, ki se uporabljajo za organizacijo volitev.

⁽¹⁾ Priporočilo Komisije o mrežah za volilno sodelovanje, spletni preglednosti, zaščiti pred kibernetскими incidenti in boju proti dezinformacijskim kampanjam v okviru volitev v Evropski parlament (C(2018) 5949 z dne 12. septembra 2018, https://commission.europa.eu/system/files/2018-09/soteu2018-cybersecurity-elections-recommendation-5949_en.pdf).

- (8) Akcijski načrt za evropsko demokracijo ⁽²⁾ si za doseganje cilja krepitve vloge državljanov in izgradnje odpornejših demokracij po vsej Uniji prizadeva s spodbujanjem svobodnih in poštenih volitev v Uniji, krepitvijo svobode medijev in bojem proti dezinformacijam. Komisija je novembra 2021 predstavila sveženj ukrepov za okrepitev integritete volitev in odprte demokratične razprave, ki je med drugim vključeval predlog o preglednosti in ciljanem političnem oglaševanju ⁽³⁾, predlog o evropskih političnih strankah ⁽⁴⁾ in predloga o volilnih pravicah mobilnih državljanov Unije ⁽⁵⁾.
- (9) Treba bi bilo okrepiti odpornost volilnih procesov v Uniji, pri tem pa dosledno spoštovati temeljne pravice in demokratične vrednote iz standardov Unije in mednarodnih standardov.
- (10) Stabilnost volilne zakonodaje je bistvena za integriteto in verodostojnost volilnih procesov. Pravila, ki se spreminjajo pogosto ali tik pred volitvami, lahko zmedejo volivce in volilne uradnike, lahko pa se tudi izkrivljajo ali narobe uporabijo. To se lahko dojemata tudi kot orodje, namenjeno vplivanju na rezultate v korist tistih, ki so trenutno na položaju. V skladu s smernico II.2.b kodeksa dobre prakse v volilnih zadevah ⁽⁶⁾, ki ga je sprejela Komisija Sveta Evrope za demokracijo skozi pravo (v nadaljnjem besedilu: Beneška komisija), se temeljnih elementov volilne zakonodaje ne bi smelo spreminjati manj kot eno leto pred volitvami. Med navedene temeljne elemente sodijo zlasti pravila v zvezi s pretvorbo glasov v sedeže, članstvom v volilnih komisijah ali drugih organih, ki organizirajo glasovanje, ter določitev meja volilnih enot in razdelitev sedežev med volilnimi enotami. Čeprav se na načelo stabilnosti volilne zakonodaje ne bi smelo sklicevati za ohranjanje stanja, ki je v nasprotju z mednarodnimi volilnimi standardi, se ničesar v tem priporočilu ne bi smelo razumeti kot poziv državam članicam, naj sprejmejo kakršne koli ukrepe, ki bi bili v nasprotju s smernico II.2.b kodeksa dobre prakse v volilnih zadevah.
- (11) Da bi podprle visoko volilno udeležbo in široko udeležbo državljanov v demokratičnem procesu, bi morale države članice kandidatom in volivcem ponuditi dostopna in uporabniku prijazna orodja za vpis v volilne imenike, pri tem pa upoštevati potrebe različnih skupin, tudi državljanov, ki prebivajo v tujini. Ob ustreznem upoštevanju Direktive (EU) 2016/2102 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽⁷⁾ bi bilo treba zagotoviti večjo prožnost glede rokov za postopke vpisa, ki se uporabljajo na volitvah, oziroma širše možnosti za vpis volivcev in kandidatov, da se med drugim omogoči dostop do posebnih načinov glasovanja z elektronskimi sredstvi. Hkrati bi morale biti države članice pozorne na dejstvo, da se lahko različne skupine, vključno s starejšimi, srečujejo z ovirami pri dostopu do interneta in digitalnih tehnologij ali pa nimajo spretnosti za njihovo učinkovito uporabo.
- (12) Za zagotovitev učinkovitega uveljavljanja volilnih pravic bi morale države članice državljanom Unije zagotoviti informacije o osnovnih pravilih in praktičnih ureditvah v zvezi z uveljavljanjem njihovih volilnih pravic v njihovi državi. Te informacije bi bilo treba zagotoviti proaktivno ter na celovit, jasen in enostaven način. Uporabiti bi bilo treba več kot en informacijski kanal in vključiti tudi lokalno raven. Države članice bi se lahko oprle na sodobna

⁽²⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o akcijskem načrtu za evropsko demokracijo (COM(2020) 790 final z dne 3. decembra 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN>).

⁽³⁾ Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o preglednosti in ciljanem političnem oglaševanju (COM(2021) 731 final z dne 25. novembra 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0731>).

⁽⁴⁾ Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o statutu in financiranju evropskih političnih strank in evropskih političnih fundacij (prenovitev) (COM(2021) 734 final z dne 25. novembra 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0734>).

⁽⁵⁾ Predlog direktive Sveta o podrobni ureditvi uresničevanja aktivne in pasivne volilne pravice na volitvah v Evropski parlament za državljane Unije, ki prebivajo v državi članici, niso pa njeni državljani (prenovitev) (COM(2021) 732 final z dne 25. novembra 2021) in Predlog direktive Sveta o določitvi podrobne ureditve za uresničevanje volilne pravice in pravice do kandidiranja na lokalnih volitvah državljanov Unije, ki prebivajo v državi članici, v kateri nimajo državljanstva (prenovitev) (COM(2021) 733 final z dne 25. novembra 2021, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship-and-democracy/democracy-and-electoral-rights_sl).

⁽⁶⁾ Svet Evrope, Beneška komisija, 30. oktober 2002, Kodeks dobre prakse v volilnih zadevah, ki ga je Beneška komisija sprejela na 51. in 52. zasedanju, <https://rm.coe.int/090000168092af01>.

⁽⁷⁾ Direktiva (EU) 2016/2102 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij organov javnega sektorja (UL L 327, 2.12.2016, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/2102/oj>).

komunikacijska orodja v več formatih in v več kot enem jeziku, kot so kratki obrazložiteni videoposnetki s praktičnimi informacijami v jasnem in preprostem jeziku. Države članice bi lahko pri tem uporabljale tudi zahteve glede dostopnosti iz Priloge I k Direktivi (EU) 2019/882 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽⁸⁾.

- (13) Med pandemijo COVID-19 se je pokazalo, da se države članice zanimajo za uvedbo dopolnilnih načinov glasovanja v podporo volilni udeležbi, kot so predčasno in mobilno glasovanje, glasovanje po pošti ter elektronsko glasovanje (e-glasovanje). Vendar so pri dajanju na voljo takih dopolnilnih načinov glasovanja potrebni zaščitni ukrepi za zagotovitev svobodnih, poštenih in odpornih volitev ob polnem spoštovanju demokratičnih standardov in temeljnih pravic. Države članice bi morale tudi zagotoviti, da so še naprej na voljo tradicionalni načini glasovanja. Kadar taki načini glasovanja vključujejo obdelavo osebnih podatkov, se uporablja Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽⁹⁾. Zbornik o e-glasovanju in drugih praksah IKT ⁽¹⁰⁾, ki ga je Komisija objavila v okviru svežnja o državljanstvu iz leta 2023, vsebuje pomembne informacije o veljavnih pravnih okvirih, sistemih in tehnologijah programske opreme, metodologijah preskušanja, funkcionalnih in operativnih tokovih, elementih dostopnosti ter grožnjah in ranljivostih ter ukrepih za njihovo ublažitev.
- (14) Da bi podprle spoštovanje volilnih pravic državljanov, bi morale države članice pri izvajanju dopolnilnih načinov glasovanja zagotoviti, da so državljani ustrezno obveščeni in da prejmejo potrebno podporo za uporabo teh načinov. Pomembno je tudi, da so volilni uradniki deležni ustreznega usposabljanja.
- (15) Komisija je leta 2018 izdala smernice o uporabi pravil Unije o varstvu podatkov v okviru volitev, v katerih je poudarila obveznosti različnih akterjev v volilnih procesih, kot so nacionalni volilni organi, politične stranke, posredniki in analitiki podatkov, platforme družbenih medijev in spletna oglaševalna omrežja, glede varstva podatkov. Vprašanje varstva podatkov v okviru volitev so obravnavali tudi Evropski odbor za varstvo podatkov, Evropski nadzornik za varstvo podatkov in nacionalni organi za varstvo podatkov ⁽¹¹⁾. Pred volitvami v Evropski parlament leta 2024 in po njih bi morali take smernice po potrebi upoštevati vsi akterji.
- (16) Orodij za nadzor in vohunske programske opreme se ne bi smelo uporabljati za poseganje v demokratično razpravo, zlasti ne za osredotočanje na politične akterje in novinarje. Pri uporabi vohunske programske opreme gre lahko pod določenimi pogoji za zadeve nacionalne varnosti, vendar njene uporabe za pridobitev politične koristi nikoli ni mogoče upravičiti z nacionalno varnostjo. Nacionalno varnost bi bilo treba razlagati v skladu s sodno prakso Sodišča Evropske unije, da se še naprej zagotovi učinkovita uporaba prava Unije.
- (17) Podpreti je treba udeležbo vseh skupin državljanov na volitvah v vlogi volivcev in kandidatov, pri tem pa je treba upoštevati njihove posebne potrebe in izzive, s katerimi se soočajo. Komisija je v poročilu o volitvah v Evropski parlament leta 2019 ⁽¹²⁾ med drugim poudarila, da je pri volitvah še vedno potreben napredek na področju vključujočnosti in demokratične udeležbe mladih, žensk, mobilnih državljanov Unije in invalidov. Poudarila je tudi, da so bile pri volitvah v Evropski parlament leta 2019 določene skupine, kot so invalidi, kljub temu, da predstavljajo pomemben del volilnega telesa, med izvoljenimi poslanci Evropskega parlamenta še vedno nezadostno zastopane.

⁽⁸⁾ Direktiva (EU) 2019/882 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o zahtevah glede dostopnosti za proizvode in storitve (UL L 151, 7.6.2019, str. 70, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>).

⁽⁹⁾ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov) (UL L 119, 4.5.2016, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>).

⁽¹⁰⁾ https://commission.europa.eu/document/b0898ba3-c7ad-4af5-8467-5e23a0469a78_sl.

⁽¹¹⁾ Priloga I k Izjavi 2/2019 Evropskega odbora za varstvo podatkov o uporabi osebnih podatkov v političnih kampanjah, sprejeti 13. marca 2019.

⁽¹²⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru Poročilo o volitvah v Evropski parlament leta 2019 (COM(2020) 252 final z dne 19. junija 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52020DC0252>).

- (18) Države članice in politične stranke lahko vključujočnost volitev in udeležbo vseh skupin podprejo s posebnimi politikami in ukrepi, ki upoštevajo njihove potrebe in izzive. V zvezi s tem lahko upoštevajo demografsko ozadje in geografsko lego. Pri ugotavljanju izzivov in oblikovanju politik za njihovo reševanje bi lahko bilo v pomoč zbiranje podatkov o udeležbi določenih skupin, pri čemer bi bilo treba v celoti spoštovati temeljne pravice in zahteve glede varstva podatkov. Države članice bi lahko na primer začele ciljne informacijske kampanje, ki upoštevajo potrebe določenih skupine. Države članice bi morale v skladu s svojimi volilnimi pravili podpirati tudi udeležbo na volitvah tistih državljanov Unije, ki prebivajo v tretjih državah.
- (19) Mlade državljane bi bilo treba podpirati pri uveljavljanju njihovih volilnih pravic kot volivcev in kot kandidatov. Več držav članic je že znižalo starost za pridobitev volilne pravice na 16 ali 17 let, druge pa razmišljajo o tem. Pri podpiranju udeležbe mladih državljanov, tudi tistih, ki volijo prvič, se lahko uporabijo ukrepi, kot so spodbujanje državljanske vzgoje, organizacija simulacij volitev v šolah, preizkusi znanja ali umetniški natečaji o volitvah, mladim prijazne komunikacijske kampanje, vodniki po volitvah, ki otroke in najstnike seznanjajo s postopkom vpisa in glasovanja, spodbujanje učencev k temu, da postanejo opazovalci volitev, ter programi medsebojne izmenjave, v okviru katerih si lahko mladi volivci izmenjujejo svoje izkušnje. Mlade državljane je treba pri uveljavljanju njihovih volilnih pravic podpirati tudi s spodbujanjem njihovih znanj in spretnosti ter okolja, ki jim omogoča svobodno in pošteno glasovanje. Države članice bi morale promovirati „Vodnik po državljanstvu EU“, da bi mlade državljane pomagale seznaniti z zgodovino, vrednotami in pravicami, na katerih temelji njihov status državljana Unije, ter s koristimi državljanstva Unije in priložnostmi, ki jih to ponuja za demokratično udejstvovanje. Podpreti bi bilo treba razširjanje dobrih praks.
- (20) Kot je poudarjeno v strateškem okviru EU za Rome⁽¹³⁾, bi bilo treba spodbujati udeležbo Romov v političnem življenju na lokalni, regionalni in nacionalni ravni ter ravni Unije. To je zlasti pomembno v državah članicah z velikim deležem romskega prebivalstva. V akcijskem načrtu Komisije za boj proti rasizmu⁽¹⁴⁾ je nakazano, da namerava Komisija sodelovati z evropskimi političnimi strankami, evropsko mrežo za volilno sodelovanje in civilno družbo, da bi izboljšali udeležbo skupin, dovzetnih za marginalizacijo, kot so ljudje z manjšinskim rasnim ali etničnim poreklom.
- (21) Člen 8 PDEU določa, da bi si morala EU v vseh svojih dejavnostih prizadevati za odpravo neenakosti in spodbujanje enakosti med moškimi in ženskami. Komisija se je v strategiji za enakost spolov za obdobje 2020–2025⁽¹⁵⁾ zavezala, da bo ženskam dajala enake možnosti ter dosegla uravnoteženo zastopanost spolov pri odločanju in v politiki. Komisija je v poročilu o enakosti spolov v EU za leto 2023⁽¹⁶⁾ opozorila, da je za boljši odraz sestave družbe in krepitev demokracije v EU potrebna enaka udeležba žensk in moških na položajih političnega odločanja. Države članice bi morale spodbujati tudi uravnoteženo zastopanost spolov v vodstvenih organih organov za izvedbo volitev ter spremljati, podpirati in redno ocenjevati napredek na področju enakosti spolov pri uveljavljanju volilnih pravic. Države članice bi lahko spodbujale ukrepe za podporo enakosti spolov pri dostopu do volitev in udeležbi na njih. Pri oblikovanju takih ukrepov bi se lahko oprle na strokovno znanje in podatke, ki jih ima na področju enakosti spolov Evropski inštitut za enakost spolov. Med ukrepi, ki bi se lahko uporabili, so izmenjevanje žensk in moških na seznamih kandidatov, druge vrste spolnih kvot, vezanost dodeljevanja javnih sredstev političnim strankam na spodbujanje politične udeležbe žensk ali drugi podobni ukrepi. V podporo enakosti spolov bi morale imeti politične stranke vzpostavljene notranje politike za uravnoteženo zastopanost spolov, ciljno usmerjeno usposabljanje in ozaveščanje. Politične stranke bi morale spodbujati uravnoteženo zastopanost spolov na volilnih listah in v svojih vodstvenih organih. Države članice in politične stranke bi morale sprejeti ukrepe za učinkovito preprečevanje in obravnavanje sovražnega govora na podlagi spola proti politično aktivnim ženskam, katerega namen je diskreditirati ženske ali jih odvracati od politične udeležbe.

⁽¹³⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu Unija enakosti: strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov (COM(2020) 620 final z dne 7. oktobra 2020, https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf).

⁽¹⁴⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Unija enakosti: akcijski načrt EU za boj proti rasizmu za obdobje 2020–2025 (COM(2020) 565 final z dne 18. septembra 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=COM%3A2020%3A0565%3AFIN>).

⁽¹⁵⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru Unija enakosti: strategija za enakost spolov za obdobje 2020–2025 (COM(2020) 152 final z dne 5. marca 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=COM:2020:152:FIN>).

⁽¹⁶⁾ Evropska komisija, Generalni direktorat za pravosodje in potrošnike, Poročilo o enakosti spolov v EU iz leta 2023, Urad za publikacije Evropske unije, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2838/4966>.

- (22) Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov (UNCRC), katere pogodbenice so EU v okviru svojih pristojnosti in vse države članice, od držav pogodbenic zahteva, da invalidom kot drugim zagotovijo uživanje in uresničevanje političnih pravic. Države članice bi morale za podpiranje vključujoče udeležbe v skladu s svojimi mednarodnimi obveznostmi, tudi UNCRC, podpirati uveljavljanje volilnih pravic invalidov kot volivcev ali kandidatov ter preprečevati nastajanje ovir, s katerimi se ti srečujejo pri udeležbi na volitvah, in jih odpravljati v skladu s strategijo Komisije o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 ⁽¹⁷⁾. Države članice bi morale v skladu z upoštevno zakonodajo Unije in mednarodnimi standardi ponovno pregledati možnost splošnega odvzema volilnih pravic osebam z motnjami v duševnem razvoju in psihosocialnimi motnjami brez individualne ocene in možnosti sodnega nadzora. Države članice bi morale čim bolj uporabiti priročnik dobrih volilnih praks o udeležbi invalidov v volilnem procesu v državah članicah ⁽¹⁸⁾, ki je bil napovedan v strategiji Komisije o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030, ter še naprej v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje sodelovati s Komisijo v podporo učinkovitemu nadaljnjemu ukrepanju, pri tem pa upoštevati stališča subjektov, ki zastopajo interese invalidov. Države članice bi morale razmisliti o uporabi praktičnih ukrepov za zagotovitev dostopnosti volišč, kot so kode QR, Braillova pisava, veliki tisk, zvočni in lahko berljivi vodniki, tipni naglasi, povečevalna stekla, dodatna razsvetljava, žigi in dostopna pisala. Politične stranke bi morale pri svojih kampanjah obravnavati potrebe invalidov, na primer z organiziranjem dogodkov na dostopnih lokacijah ter z uporabo sredstev, načinov in oblik komunikacije v skladu z zakonodajo Unije in držav članic o dostopnosti. Države članice in politične stranke bi morale razmisliti tudi o zagotavljanju drugih oblik podpore, kot so telefonska pomoč, tolmačenje v znakovni jezik, dostopen prevoz in dostopni postopki za vlogo za prilagoditev.
- (23) Politične stranke in organizatorje kampanj bi bilo treba kot najbolj izpostavljene akterje glede integritete volitev, ki so v dobrem položaju za podpiranje dejanske politične udeležbe, spodbujati k promociji integritete volitev in poštene kampanje, tudi z oblikovanjem in spoštovanjem kodeksov ravnanja ali zavez iz kampanje v podporo svobodnim, poštenim in odpornim volitvam. Taki kodeksi ravnanja ali zaveze bi morali spodbujati visoke demokratične standarde. Vključevali bi lahko na primer zaveze, da se ne sprejemajo finančni prispevki v zameno za korist ali da se ne spodbujajo stereotipi, diskriminatorne izjave in predsodki do določenih skupin, zlasti na podlagi njihovega spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.
- (24) Taki kodeksi ali zaveze bi morali biti širši javnosti na voljo dovolj zgodaj pred volitvami in biti pospremljeni z ustreznimi dejavnostmi ozaveščanja zadevnih subjektov.
- (25) Evropske in nacionalne politične stranke bi morale dati javnosti na voljo informacije o organizacijah, fundacijah in drugih pravnih subjektih, povezanih z evropskimi in nacionalnimi političnimi strankami ali kampanjami v njihovem imenu, da bi državljani lahko razumeli medsebojno odvisnost različnih političnih akterjev, ki promovirajo iste politične cilje in ukrepe, tudi pri političnem oglaševanju. Take informacije bi nadzornim organom tudi pomagale pri pregledu nad finančnimi in strukturnimi vezmi med različnimi subjekti, povezanimi s političnimi strankami.
- (26) Evropske in nacionalne politične stranke bi morale državljanom, organom in zainteresiranim subjektom omogočiti izpolnjevanje njihove vloge v demokratičnem procesu, vključno z odkrivanjem morebitnega vmešavanja v volilne procese ali manipulacij z njimi, tako da na svojih spletnih mestih razkrijejo ustrezne informacije o uporabi političnega oglaševanja, vključno z informacijami o zneskih, porabljenih za oglaševanje, in virih njihovega financiranja. Da bi zagotovili visoko raven preglednosti političnih kampanj in podprli sprejemanje odgovornosti pri uporabi političnega oglaševanja, bi morale evropske in nacionalne politične stranke razmisliti tudi o tem, da bi v svojih zavezah in kodeksih ravnanja, pa tudi v praksi, prostovoljno zagotovile, da je politično oglaševanje, ki ga uporabljajo, mogoče jasno opredeliti kot tako in ga razlikovati od drugega oglaševanja ter po potrebi od drugega gradiva, kot so na primer uredniške vsebine. Razmisliti bi morale o tem, da bi v svoje politično oglaševanje vključile informacije o identiteti politične stranke, ki ga sponzorira, in po potrebi pomembne informacije o ciljanju oglaševanja in uporabi sistemov umetne inteligence.

⁽¹⁷⁾ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030 (COM(2021) 101 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex%3A52021DC0101>).

⁽¹⁸⁾ Delovni dokument služb Komisije: Priročnik dobrih volilnih praks o udeležbi invalidov v volilnem procesu v državah članicah (SWD (2023) 408 final, https://commission.europa.eu/document/66b9212e-e9b0-409d-88a3-c0e505a5e670_en).

- (27) Opazovanje volitev je učinkovit način za udejstvovanje državljanov v volilnem procesu in povečanje zaupanja javnosti v volitve. Da bi spodbudile preglednost volilnih procesov, podprle udejstvovanje in udeležbo ter spodbujale svobodne, poštene in odporne volilne postopke, bi morale države članice spodbujati in olajševati nepristransko in neodvisno opazovanje volitev, tudi s strani državljanov in mednarodnih organizacij, v vseh fazah volilnega procesa, pri tem pa upoštevati svoje pravne okvire in mednarodne zaveze. To bi morale zajemati zlasti opazovanje vpisa volivcev, štetja glasovnic in udeležbe določenih skupin, spremljanje političnega oglaševanja in financiranja ter uporabo volilnih pravil na spletu.
- (28) Države članice bi morale podpirati razvoj zmogljivosti in strokovnega znanja na področju opazovanja volitev, tudi s podpiranjem usposabljanja opazovalcev volitev, pri čemer bi se morale opirati na znanje, izmenjano v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje, ter mednarodne standarde in dobre prakse, kot so deklaracija o načelih za mednarodno opazovanje volitev, ki so jo leta 2005 sprejeli Združeni narodi⁽¹⁹⁾, ter standardi Beneške komisije in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi/Urada za demokratične institucije in človekove pravice. Za mlajše opazovalce volitev bi lahko zagotovile posebno usposabljanje.
- (29) Posebni ukrepi v podporo opazovanju volitev bi lahko vključevali organiziranje namenskih srečanj in posvetovanj med nacionalnimi volilnimi mrežami in skupinami opazovalcev, skupne seminarje o oceni volitev in skupne pobude, namenjene ozaveščanju in razvoju politik glede opazovanja volitev v podporo integriteti, odpornosti in demokratični naravi volitev. Izmenjave dobrih praks v zvezi z opazovanjem volitev v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje bi morale zajemati podporo opazovalcem volitev in posebne ukrepe za ozaveščanje.
- (30) Tudi politične stranke in organizatorji kampanj bi morali olajševati dejavnosti opazovalcev volitev in z njimi sodelovati, tudi tako, da bi jim zagotovili potreben dostop do informacij o svojih dejavnostih v okviru volitev.
- (31) Trdni volilni sistemi in procesi z minimalnimi motnjami so osnovni predpogoj za demokracijo. Človeške napake, nepredvidene nesreče in različni incidenti lahko ogrozijo volilne procese. Države članice bi morale zagotoviti odpornost volilnih procesov, tudi s posebno zaščito z volitvami povezane infrastrukture in sprejetjem potrebnih ukrepov v zvezi z objekti, opremo, omrežji, sistemi in infrastrukturo iz drugih sektorjev, ki se uporabljajo za volitve.
- (32) Kot je poudarjeno v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo, bi lahko z označitvijo volilnih procesov ali vidikov njihovega upravljanja kot kritične infrastrukture učinkoviteje obravnavali posebne grožnje. To bi pomenilo obravnavanje izzivov v zvezi z volilnimi obdobji, opazovanjem volitev, neodvisnim pregledom nad volitvami in učinkovitimi pravnimi sredstvi ter med drugim zajemalo spremljanje, tudi prek spleta, prepoznavanje groženj, krepitev volilnih mrež in sodelovanje zasebnega sektorja. V zvezi s subjekti, ki upravljajo infrastrukturo, ki je lahko v podporo volitvam, bi bilo treba, kadar je primerno, ustrezno upoštevati zahteve iz direktiv (EU) 2022/2555⁽²⁰⁾ in (EU) 2022/2557⁽²¹⁾ Evropskega parlamenta in Sveta.
- (33) Države članice bi si morale poleg obveznosti, ki jih imajo v skladu z direktivama (EU) 2022/2555 in (EU) 2022/2557, ko je ustrezno, prizadevati, da bi zagotovile podobno raven odpornosti subjektov, ki upravljajo z volitvami povezano infrastrukturo, in sicer z izvajanjem in posodabljanjem ocen tveganja, opravljanem preskusov ter krepitev podpore za subjekte, ki imajo pomembno vlogo pri izvedbi volitev, in njihove odpornosti. Države članice bi morale tudi zagotoviti, da vsi zadevni subjekti sprejmejo ustrezne in sorazmerne tehnične, operativne in

⁽¹⁹⁾ Združeni narodi, 27. oktober 2005, Deklaracija o načelih za mednarodno opazovanje volitev, https://www.eeas.europa.eu/eeas/declaration-principles-international-election-observation_en?s=328.

⁽²⁰⁾ Direktiva (EU) 2022/2555 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. decembra 2022 o ukrepih za visoko skupno raven kibernetske varnosti v Uniji, spremembi Uredbe (EU) št. 910/2014 in Direktive (EU) 2018/1972 ter razveljavitvi Direktive (EU) 2016/1148 (direktiva NIS 2) (UL L 333, 27.12.2022, str. 80, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>).

⁽²¹⁾ Direktiva (EU) 2022/2557 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. decembra 2022 o odpornosti kritičnih subjektov in razveljavitvi Direktive Sveta 2008/114/ES (UL L 333, 27.12.2022, str. 164, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj>).

organizacijske ukrepe za obvladovanje tveganj, ki jih predstavljajo naravni, človeško povzročeni in kibernetiski incidenti. Vzpostaviti bi morale metodologije in načrte za krizno upravljanje in zagotavljanje hitre obnove po takih incidentih ter si izmenjevati izkušnje in dobre prakse.

- (34) Sprejeti bi bilo treba posebne ukrepe za dodatno okrepitev kibernetске varnosti podatkovnih zbirk za vpis volivcev, sistemov e-glasovanja in drugih informacijskih sistemov, ki se uporabljajo za opravljanje volilnih opravil, kot so štetje, revizija in prikazovanje volilnih rezultatov ter povolilno poročanje za preverjanje in potrjevanje rezultatov. Drugi ukrepi bi se lahko nanašali na fizično varovanje volišč in lokacij za štetje ter objektov, sredstev in sistemov za tiskanje, prevoz in shranjevanje glasovnic in drugega ustreznega volilnega gradiva, kot so posebej zavarovane volilne skrinjice ali žigi.
- (35) Komisija je septembra 2022 sprejela predlog akta o kibernetски odpornosti ⁽²²⁾, s katerim bi se določile skupne obvezne zahteve glede kibernetске varnosti za proizvode z digitalnimi elementi ter strojno in programsko opremo. Za večjo kibernetско odpornost volitev bi morale države članice poskrbeti, da se pri volitvah uporablja varnejša strojna in programska oprema, med drugim ob upoštevanju tega predloga. Poleg tega bi morale države članice upoštevati ustrezne mednarodne standarde, kot sta Priporočilo (2017) Odbora ministrov Sveta Evrope o standardih za e-glasovanje ⁽²³⁾ in smernice (2022) Sveta Evrope o uporabi informacijske in komunikacijske tehnologije v volilnih procesih ⁽²⁴⁾. Uporabljati bi morale tudi Zbornik o e-glasovanju in drugih praksah IKT.
- (36) Da bi države članice zaščitile z volitvami povezano infrastrukturo pred kibernetскими napadi, bi morale ob podpori Komisije poleg tega sprejeti posebne ukrepe, tudi prek skupnega mehanizma za odpornost volitev, kakor je naveden v akcijskem načrtu za evropsko demokracijo. Države članice bi morale sodelovati tudi v praktičnih vajah za oceno tveganj in pripravljenosti na podlagi skupnega dela, ki ga Komisija podpira v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje in skupine za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov. Države članice bi morale čim bolj izkoristiti tudi izkušnje, pridobljene pri simulacijski vaji, ki je bila organizirana 21. novembra 2023 v okviru skupnega mehanizma za odpornost volitev. Te izkušnje bi bilo treba upoštevati pri posodobitvi Priročnika o kibernetски varnosti volilne tehnologije, ki ga je pripravila skupina za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov. Volilni in kibernetски organi držav članic bi si morali, posebej pred volitvami v Evropski parlament, še naprej izmenjevati ustrezne informacije, zlasti v okviru skupnih izmenjav med evropsko mrežo za volilno sodelovanje in skupino za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov. Na podlagi navedenega bi morale države članice izvajati dejavnosti ozaveščanja o ukrepih, ki jih lahko politične stranke, organizatorji kampanj, kandidati, volilni uradniki in drugi subjekti, ki sodelujejo pri izvedbi volitev, sprejmejo za izboljšanje svoje spletne varnosti in ublažitev morebitnih kibernetских napadov.
- (37) Za zaščito z volitvami povezane infrastrukture je bistveno stalno obvladovanje tveganja na podlagi vnaprej določenih meril za sprejemanje tveganja in vnaprej določene metodologije. Pri tem imajo ključno vlogo podatki, zbrani med ocenami tveganja in stresnimi testi. Države članice bi morale ob podpori Komisije v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje ob tesnem sodelovanju skupine za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov izmenjevati ustrezne prakse pri izvajanju ocen tveganja in ukrepov za zmanjševanje tveganja, da se omogoči hitro razširjanje izkušenj in strokovnega znanja, tudi o uspešnih inovacijah. Izmenjave bi morale zajemati razvoj skupnih metodologij in načrtov za krizno upravljanje in zagotavljanje hitrega okrevanja po naravnih in človeško povzročeni incidentih, vključno s kibernetскими incidenti.

⁽²²⁾ Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o horizontalnih zahtevah glede kibernetске varnosti za izdelke z digitalnimi elementi in spremembi Uredbe (EU) 2019/1020 (COM(2022) 454 final z dne 15. septembra 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52022PC0454>).

⁽²³⁾ Priporočilo CM/Rec(2017)5 Odbora ministrov državam članicam o standardih za e-glasovanje, ki ga je sprejel Odbor ministrov 14. junija 2017 na 1289. zasedanju ministrskih namestnikov.

⁽²⁴⁾ Smernice Odbora ministrov o uporabi informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) v volilnih procesih v državah članicah Sveta Evrope, ki jih je sprejel Evropski odbor za demokracijo in upravljanje 9. februarja 2022 na 1424. zasedanju Odbora ministrov.

- (38) Da bi se ustrezno zaščitili pred takimi grožnjami, bi morali politične stranke, politične fundacije in organizatorji kampanj pri svojih notranjih dejavnostih in pri kampanjah sprejeti ukrepe za odpravljanje tveganj za kibernetsko varnost. Dejavnosti ozaveščanja in ukrepi za zagotavljanje odpornosti bi lahko vključevali razširjanje informacij članom strank in kandidatom o tveganjih za kibernetsko varnost, povezanih z njihovimi dejavnostmi ali dejavnostmi drugih subjektov, ki so jim blizu, sodelovanje pri usposabljanju o kibernetski varnosti ter izboljšanje spremljanja varnosti digitalnih platform in orodij, ki se uporabljajo za volilne kampanje.
- (39) Da bi volivcem priskrbeli zanesljive informacije, je pomembno zaščititi volilno informacijsko okolje. Manipuliranje z informacijami, vmešavanje in širjenje dezinformacij, med drugim z avtomatiziranimi sredstvi na družbenih medijih, lahko negativno vplivajo na kakovost demokratične razprave, uveljavljanje volilnih pravic ter na dojetje in odnos volivcev, kar ima lahko dolgoročne učinke, tudi na udeležbo na prihodnjih volitvah. Z umetno inteligenco je mogoče ustvariti ali manipulirati slikovne, zvočne ali video vsebine tako, da so zelo podobne obstoječim osebam, krajem ali dogodkom in se lahko osebam zmotno zdijo verodostojne (tako imenovani globoki ponaredki). Politično oglaševanje je lahko sredstvo za razširjanje dezinformacij in za tuje vmešavanje, zlasti kadar tako oglaševanje ne razkriva svoje političnosti, identitete sponzorjev in subjektov, ki ga financirajo, ter tega, kam in kako je ciljano. Komisija je predstavila predlog o preglednosti in ciljanem političnem oglaševanju, ki bo vzpostavil zavezujoč okvir na podlagi skupnih standardov, ki bo državljanom omogočil, da prepoznajo politične oglase in informirano uveljavljajo svoje demokratične pravice. Poleg tega bo omejil in uokviril uporabo osebnih podatkov za ciljno politično oglaševanje. Okrepljeni kodeks ravnanja glede dezinformacij iz leta 2022 ⁽²⁵⁾ določa samoregulativne standarde za boj proti dezinformacijam in manipuliranju z informacijami. Komisija je predstavila predlog o umetni inteligenci ⁽²⁶⁾, ki bo zagotovil označevanje vsebin, pripravljenih z umetno inteligenco, in razkritje njihovega izvora.
- (40) Države članice bi lahko v podporo pristojnim organom in oblikovalcem politik javnomnenjske raziskave in ankete uporabljale kot sredstvo za spremljanje razširjenosti in socialno-demografske porazdelitve ključnih z volitvami povezanih dezinformacijskih sporočil. Informacije, pridobljene v okviru takih anket, bi lahko bile na voljo raziskovalcem, novinarjem, opazovalcem volitev, civilni družbi in drugim ustreznim deležnikom.
- (41) Politične stranke imajo tudi posebno odgovornost za zaščito informacijskega okolja v zvezi z volitvami, saj morajo po eni strani zagotavljati, da volivci pravočasno, dostopno in razumljivo prejmejo pravilne informacije, po drugi strani pa obravnavati z volitvami povezane manipulacije z informacijami, vmešavanja in dezinformacije v sodelovanju z drugimi deležniki ter ob polnem spoštovanju temeljnih pravic in demokratičnih vrednot.
- (42) Za dobro obveščenost in seznanjenost državljanov o načinih, kako lahko zavarujejo svoje svobodno oblikovanje mnenj, bi bilo treba spodbujati krepitev odpornosti, ozaveščanje in usposabljanje o vmešavanju v volitve. Pri razvijanju ozaveščenosti javnosti, medijske pismenosti in kritičnega razmišljanja, ki so bistveni za to, da državljani pridobijo spretnosti, ki so potrebne za presojo v kompleksnih razmerah, ki vplivajo na demokratično okolje, imajo ključno vlogo civilna družba, medijske organizacije, raziskovalne ustanove in akademski krogi. Take spretnosti so zlasti pomembne z ozirom na vse večjo vlogo umetne inteligence, tudi v volilnih kampanjah, na primer kadar se državljani pri sprejemanju svojih volilnih odločitev oprejo na sisteme umetne inteligence. Države članice bi morale čim bolj izkoristiti sredstva, ki so na ravni Unije na voljo za dejavnosti, ki obravnavajo manipuliranje z informacijami, vmešavanje in dezinformacije ter vplivajo na svobodne, poštene in odporne volitve, tudi s spodbujanjem možnosti financiranja v okviru programa Državljanji, enakost, pravice in vrednote, ki je bil vzpostavljen z Uredbo (EU) 2021/692 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽²⁷⁾, in programa Erasmus+, ki je bil vzpostavljen z Uredbo (EU) 2021/817 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽²⁸⁾. Take dejavnosti bi morale podpirati znanje in razumevanje o tem, kako učinkovito in varno dostopati do medijev in jih uporabljati ter kako odgovorno

⁽²⁵⁾ Okrepljeni kodeks ravnanja glede dezinformacij (2022), <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sl/policies/code-practice-disinformation>.

⁽²⁶⁾ Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci (akt o umetni inteligenci) in spremembi nekaterih zakonodajnih aktov Unije (COM(2021)206 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206>).

⁽²⁷⁾ Uredba (EU) 2021/692 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. aprila 2021 o vzpostavitvi programa Državljanji, enakost, pravice in vrednote ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1381/2013 Evropskega parlamenta in Sveta in Uredbe Sveta (EU) št. 390/2014 (UL L 156, 5.5.2021, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/692/oj>).

⁽²⁸⁾ Uredba (EU) 2021/817 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2021 o vzpostavitvi programa Erasmus+, programa Unije za izobraževanje in usposabljanje, mladino ter šport, ter o razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1288/2013 (UL L 189, 28.5.2021, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/817/oj>).

ustvarjati medijske vsebine. Države članice bi lahko šole in visokošolske ustanove spodbujale, naj v svoje učne načrte vključijo medijsko pismenost, kritično razmišljanje, politične pravice in obveznosti državljanov, razumevanje delovanja demokratičnih institucij in postopkov, tako doma kot na ravni Unije, ter spodbujanje demokratične udeležbe.

- (43) Vnaprejšnje razkrinkanje z volitvami povezanih manipulacij z informacijami, vmešavanja in dezinformacij temelji na vnaprejšnjem objavljanju zanesljivih informacij o volilnih postopkih. Razkrinkanje manipulacij z informacijami in dezinformacij o volilnih postopkih je odvisno od hitrih in zanesljivih odzivov. V sedanjih hitro spreminjajočih se varnostnih razmerah je še posebej pomembno usposabljanje volilnih in drugih zadevnih organov o tem, kako učinkovito na spletu in zunaj njega razkrinkati, tudi vnaprej, manipuliranje z informacijami, vmešavanje in dezinformacije o volilnih postopkih. Države članice bi morale za boj proti dezinformacijam in manipulaciji z informacijami, ki ovirajo volitve, izvajati tudi druge dopolnilne ukrepe. V zvezi s tem bi se lahko oprle na evropsko opazovalnico digitalnih medijev in njena vozlišča kot vire informacij za tiste subjekte, ki sodelujejo pri volilnih procesih, kot so opazovalci volitev, izobraževalci in drugi razširjevalci vsebin, o načinih za razkrinkanje z volitvami povezanih dezinformacij.
- (44) Priporočilo Komisije (EU) 2018/234 ⁽²⁹⁾ že spodbuja pristojne nacionalne organe, naj na podlagi izkušenj držav članic opredelijo dobre prakse pri ugotavljanju, zmanjševanju in obvladovanju tveganj za volilni proces zaradi dezinformacij. Od takrat so taka tveganja postala še bolj pereča, saj se je v primerjavi s prejšnjimi volitvami spremenilo varnostno okolje. Pristojni nacionalni organi bi zato morali te dobre prakse nadalje razvijati in posodabljati, tudi z uporabo orodij za odkrivanje umetne inteligence. Nacionalne volilne mreže bi morale okrepiti sodelovanje na tem področju, tudi z izmenjavo dobrih praks v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje in tesnim sodelovanjem s sistemom hitrega obveščanja. To bi lahko vključevalo izmenjavo strokovnega znanja med državami članicami, ki se med drugim zaradi svojega geografskega položaja soočajo s podobnimi izzivi.
- (45) Jasni kanali za sodelovanje med nacionalnimi volilnimi mrežami, evropsko mrežo za volilno sodelovanje in medijskimi platformami ter izdajatelji političnega oglaševanja bi lahko pomagali ublažiti tveganje za manipuliranje z informacijami in dezinformacije med volitvami, zlasti s podpiranjem razvoja standardov za boljše razširjanje zanesljivih informacij. Države članice že sodelujejo v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje, skupine evropskih regulatorjev za avdiovizualne medijske storitve ⁽³⁰⁾, sistema hitrega obveščanja ⁽³¹⁾ in drugih okvirov, da bi obravnavale manipuliranje z informacijami, vmešavanje in dezinformacije ter razvile večdisciplinaren odziv na take grožnje za volilne procese. Te mreže bi morale še naprej razvijati ustrezno odzivanje, tudi s podpiranjem sodelovanja med državami članicami. Okrepiti bi bilo treba sodelovanje med evropsko mrežo za volilno sodelovanje in temi drugimi evropskimi mrežami, ki izvajajo dejavnosti, pomembne za volilne procese, tudi v okviru skupnega mehanizma za odpornost volitev. Podpreti bi bilo treba dobre prakse, vključno s skupnimi srečanji različnih mrež, kakršno je bilo skupno srečanje evropske mreže za volilno sodelovanje in sistema hitrega obveščanja 6. decembra 2023. Poleg tega bi morala evropska mreža za volilno sodelovanje še naprej olajševati sodelovanje z mednarodnimi subjekti, kot sta Svet Evrope in Urad Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi za demokratične institucije in človekove pravice, v okviru celovitega pristopa k svobodnim, poštenim in odpornim volitvam v Evropi.
- (46) Donacije iz tretjih držav nacionalnim političnim strankam, političnim fundacijam, političnim kandidatom in organizatorjem kampanj bi lahko neupravičeno vplivale na demokratične procese v Uniji in se uporabljale kot sredstvo za vmešavanje tretjih držav, zlasti če niso nadzorovane. Take donacije bi lahko vplivale na poštenost ali integriteto politične konkurence, povzročile izkrivljanje volilnega procesa, izkrivljale enake konkurenčne pogoje s kršitvijo pravil o zgornjih mejah prihodkov in odhodkov, omogočale korupcijo ali ogrožale nacionalni javni red. Donacije iz tretjih držav političnim strankam, političnim fundacijam, kandidatom, organizatorjem kampanj in, kjer je ustrezno, političnim gibanjem bi morale biti zato omejene ali prepovedane, vsekakor pa bi morale zanje veljati zahteve glede preglednosti.

⁽²⁹⁾ Priporočilo Komisije (EU) 2018/234 z dne 14. februarja 2018 o krepitvi evropskega značaja in učinkovite izvedbe volitev v Evropski parlament leta 2019 (UL L 45, 17.2.2018, str. 40, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reco/2018/234/oj>).

⁽³⁰⁾ Sklep Komisije z dne 3. februarja 2014 o ustanovitvi skupine evropskih regulatorjev za avdiovizualne medijske storitve (C(2014) 462 final).

⁽³¹⁾ Skupno sporočilo Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru Regij Akcijski načrt proti dezinformacijam (JOIN(2018) 36 final, <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/586157e5-923f-11e9-9369-01aa75ed71a1>).

- (47) Uredba št. 1141/2014 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽³²⁾ ureja financiranje evropskih političnih strank, tudi kar zadeva financiranje iz tretjih držav. V skladu z navedeno uredbo evropske politične stranke in evropske politične fundacije ne smejo sprejeti anonimnih donacij ali prispevkov katerega koli javnega organa iz države članice ali tretje države ali katerega koli podjetja, v katerem ima lahko tak javni organ posredno ali neposredno prevladujoč vpliv zaradi lastništva tega podjetja, svoje finančne udeležbe ali predpisov, ki jih urejajo, ali donacij katerega koli zasebnega subjekta s sedežem v tretji državi ali posameznikov iz tretje države, ki niso upravičeni do glasovanja na volitvah v Evropski parlament.
- (48) V priporočilu Sveta Evrope o skupnih pravilih proti korupciji pri financiranju političnih strank in volilnih kampanj ⁽³³⁾ je poudarjeno, da bi morale države izrecno omejiti, prepovedati ali kako drugače urediti donacije tujih donatorjev političnim strankam. V smernicah Beneške komisije o financiranju političnih strank ⁽³⁴⁾ je navedeno, da bi morale biti donacije tujih držav ali podjetij prepovedane, ta prepoved pa ne bi smela preprečevati donacij državljanov, ki živijo v tujini. V skladu z navedenimi smernicami se lahko predvidijo tudi druge omejitve, zlasti najvišja raven posameznega prispevka, prepoved prispevkov industrijskih ali komercialnih podjetij ali verskih organizacij ali predhodni nadzor prispevkov članov strank, ki želijo kandidirati na volitvah, s strani javnih organov, specializiranih za volilne zadeve.
- (49) Države članice bi morale za preprečevanje tujega vmešavanja opredeliti in obravnavati morebitne vrzeli v svoji zakonodaji in drugih regulativnih ukrepih v zvezi z donacijami tretjih držav političnim strankam, političnim fundacijam, političnim kandidatom in organizatorjem kampanj. Učinkovito bi morale obravnavati izogibanje zadevnim pravilom ter med drugim razmisliti o prepovedi donacij v imenu druge osebe. Donacije bi bilo treba razumeti tako, da zajemajo vsak prispevek v gotovini, vsak prispevek v naravi, zagotavljanje katerega koli blaga, storitev ali del po ceni, ki je nižja od tržne, in/ali katero koli drugo transakcijo, ki za zadevni subjekt pomeni ekonomsko korist (vključno s posojili), razen običajnih političnih dejavnosti, ki jih posamezniki opravljajo prostovoljno. Pri tem bi lahko države članice uporabile smernice delovne skupine visokih uradnikov za integriteto pri OECD ⁽³⁵⁾ in Skupine držav proti korupciji (GRECO), ki jo je ustanovil Svet Evrope ⁽³⁶⁾.
- (50) Komisija spremlja preprečevanje korupcije v povezavi s financiranjem političnih strank v državah članicah v okviru poročil o stanju pravne države, od leta 2022 pa izdaja tudi s tem povezana priporočila.
- (51) Da bi podprli integriteto volilnega procesa in obravnavali dejanske ali predvidljive negativne učinke na svobodne in poštene volitve, bi morale politične stranke in z njimi povezani subjekti oceniti tveganja, ki izhajajo iz donacij iz tretjih držav in donacij, ki bi lahko bile povezane s korupcijo ali drugimi kriminalnimi dejavnostmi. Politične stranke in z njimi povezani subjekti bi morali v svoji oceni tveganja razmisliti o ukrepih za obravnavanje ugotovljenih tveganj, vključno z ustrežno identifikacijo donatorjev, da bi se izognili tveganjem prikritega financiranja prek slamnatih subjektov.

⁽³²⁾ Uredba (EU, Euratom) št. 1141/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o statutu in financiranju evropskih političnih strank in evropskih političnih fundacij (UL L 317, 4.11.2014, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/1141/2018-05-04>).

⁽³³⁾ Svet Evrope, Priporočilo Rec(2003)4 Odbora ministrov državam članicam z dne 8. aprila 2003 o skupnih pravilih proti korupciji pri financiranju političnih strank in volilnih kampanj, <https://rm.coe.int/16806cc1f1>.

⁽³⁴⁾ Beneška komisija, Smernice in poročilo o financiranju političnih strank, sprejeti na 46. Plenarnem zasedanju (CDL-INF(2001)8, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF\(2001\)008-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(2001)008-e)).

⁽³⁵⁾ Delovna skupina visokih uradnikov za integriteto pri OECD spodbuja oblikovanje in izvajanje politik integritete in protikorupcijskih politik, ki podpirajo dobro upravljanje. Zavzema se tudi za okrepitev krovnih vrednot, verodostojnosti in zmogljivosti institucij, vključenih v postopke oblikovanja politik. Več informacij je na voljo tukaj: <https://www.oecd.org/corruption/ethics/working-party-of-senior-public-integrity-officials.htm>.

⁽³⁶⁾ Skupino držav proti korupciji (GRECO) je ustanovil Svet Evrope, da bi spremljala, ali države spoštujejo njegova protikorupcijska pravila.

- (52) Države članice bi morale okrepiti sodelovanje v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje ter med drugim skupaj opredeliti skupne standarde in merila glede donacij in druge podpore iz tretjih držav nacionalnim političnim strankam, političnim fundacijam in organizatorjem kampanj.
- (53) Da bi dodatno okrepili evropski značaj in učinkovito izvedbo volitev v Evropski parlament, bi si bilo treba še naprej prizadevati za vključitev vseh državljanov v volitve v Evropski parlament in za nadaljnje olajševanje uveljavljanja s tem povezanih volilnih pravic.
- (54) S tem, da bi se dovolj zgodaj razširile informacije o odpiralnem času volišč ter zagotovilo zgodnje odpiranje in pozno zapiranje volišč na dan volitev, tudi pri volitvah v Evropski parlament, bi omogočili glasovanje več državljanom, med drugim tistim, ki živijo na oddaljenih območjih ali imajo netipičen delovni čas.
- (55) Kot je navedeno v poročilu o volitvah v Evropski parlament leta 2019, poročilu o uporabi Direktive 94/80/ES iz leta 2018 ⁽³⁷⁾ in poročilu o evropskem državljanstvu iz leta 2020 ⁽³⁸⁾, bi morale države članice še naprej podpirati uveljavljanje volilnih pravic državljanov Unije ter spodbujati ozaveščenost o pravicah teh državljanov in zadevnih postopkih. Obravnavati bi morale tudi morebitne ovire za udeležbo mobilnih državljanov Unije na volitvah v Evropski parlament, tako v vlogi volivcev kot kandidatov. Za podporo pri zagotavljanju informacij o zadevnih pravicah in veljavnih postopkih bi se lahko uporabila splošno dostopna digitalna orodja, vključno z enotnim digitalnim vstopnim mestom, ki je bilo vzpostavljeno z Uredbo (EU) 2018/1724 Evropskega parlamenta in Sveta ⁽³⁹⁾ ter ki omogoča dostop do zadevnih spletnih strani Unije in nacionalnih spletnih strani, tudi o volilnih pravicah. Države članice se tudi spodbuja, naj kar najbolje izkoristijo komunikacijske storitve in storitve za reševanje težav na ravni Unije, kot sta kontaktni center Europe Direct in SOLVIT, ki ju je Komisija dala na voljo, da bi se državljanom Unije zagotovile točne in pravočasne informacije o državljanskih pravicah in volilnih postopkih.
- (56) Dodatni komunikacijski ukrepi bi okrepili evropski značaj volitev v Evropski parlament. Nacionalne politične stranke bi morale čim prej začeti kampanje za volitve v Evropski parlament, saj so ključni akterji pri ozaveščanju državljanov, tudi mobilnih, Unije o volitvah v Evropski parlament. Kot je navedeno v poročilu Komisije o volitvah v Evropski parlament leta 2019, so skupna prizadevanja različnih institucij EU, držav članic in civilne družbe na področju komuniciranja še vedno ključni element za krepitev evropskega značaja volitev v Evropski parlament.
- (57) Za še večjo preglednost povezave med nacionalnimi političnimi strankami ter evropskimi političnimi strankami in političnimi skupinami v Evropskem parlamentu bi morale imeti nacionalne politične stranke možnost, da pred začetkom kampanje objavijo svojo povezanost ali postopek povezovanja z evropsko politično stranko, k temu pa se jih tudi spodbuja. Da bi prispevale k širjenju evropske razsežnosti volitev, bi morale države članice spodbujati in olajšati dajanje takih informacij na voljo javnosti. Države članice in politične stranke bi lahko podprle tudi druge ukrepe za večjo preglednost povezave med evropskimi in nacionalnimi političnimi strankami, na primer tako, da bi podprle organizacijo skupnih dogodkov evropskih in nacionalnih političnih strank.
- (58) Da bi evropske politične stranke izpolnile svojo vlogo iz člena 10(4) PEU, da prispevajo k oblikovanju evropske politične zavesti in k izražanju volje evropskih državljanov, bi morale imeti možnost, da vzpostavijo stik s svojimi člani in volivci v volilnih okrožjih po vsej Uniji, tudi z izvajanjem čezmejnih kampanj v Uniji. Države članice bi morale v pomoč širitvi evropske razsežnosti volitev v Evropski parlament olajšati izvajanje učinkovitih čezmejnih kampanj evropskih političnih strank in političnih skupin Evropskega parlamenta po vsej Uniji.

⁽³⁷⁾ Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o uporabi Direktive 94/80/ES o volilni pravici in pravici do kandidiranja na lokalnih volitvah (COM(2018) 44 final z dne 25. januarja 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sl/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0044>).

⁽³⁸⁾ Evropska komisija, Generalni direktorat za pravosodje in potrošnike, Poročilo o državljanstvu EU za leto 2020: Opolnomočenje državljanov in zaščita njihovih pravic, Urad za publikacije Evropske unije, 2020, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/559516>.

⁽³⁹⁾ Uredba (EU) 2018/1724 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 2. oktobra 2018 o vzpostavitvi enotnega digitalnega vstopnega mesta za zagotavljanje dostopa do informacij, do postopkov ter do storitev za pomoč in reševanje težav ter o spremembi Uredbe (EU) št. 1024/2012 (UL L 295, 21.11.2018, str. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1724/oj>).

- (59) Za nadaljnjo zaščito integritete volitev v Evropski parlament bi bilo treba spodbujati države članice k dodatnemu obravnavanju tveganj večkratnega glasovanja in kandidatur. V ta namen bi bilo treba državljanke Unije obveščati o pravilih in sankcijah v zvezi z večkratnim glasovanjem. Države članice bi si morale ob podpori Komisije točno in pravočasno izmenjevati podatke o mobilnih državljanih Unije, ki se udeležijo volitev kot volilci ali kandidati. V zvezi s tem bi morale države članice nadgraditi priprave, ki so se začele v okviru strokovne skupine za volilne zadeve⁽⁴⁰⁾, da se prek ustreznega varnega orodja, ki ga da na voljo Komisija, zagotovi učinkovita in šifrirana izmenjava potrebnih podatkov za namene preprečitve večkratnega glasovanja. Mobilnih državljanov Unije se zato, ker so bili vpisani v volilni imenik v državi članici prebivanja, ne bi smelo izbrisati iz volilnih imenikov za vse vrste volitev v njihovi matični državi.
- (60) Za spodbujanje svobodnih, poštenih in odpornih volilnih procesov bi bilo treba dodatno okrepiti sodelovanje v okviru nacionalnih volilnih mrež, kot je navedeno v Priporočilu (EU) C(2018) 5949. Člani nacionalnih volilnih mrež bi si morali hitro izmenjevati informacije o vprašanjih, ki bi lahko vplivala na volitve v Evropski parlament, vključno s skupnim prepoznavanjem groženj in vrzeli ter izmenjavo ugotovitev in strokovnega znanja, in po potrebi vzpostaviti protokole in načine dela za sodelovanje in izmenjavo informacij, da bi preprečili moteče incidente, ki vplivajo na volitve, ščitili pred njimi, se nanje odzivali in jih blažili ter zagotovili okrevanje po njih. Če organi kazenskega pregona niso vključeni v nacionalne volilne mreže, bi lahko države članice razmislile o vzpostavitvi stalne povezave med nacionalnimi volilnimi mrežami in ustreznimi nacionalnimi organi kazenskega pregona ob polnem spoštovanju demokratičnih vrednot. Nacionalne volilne mreže bi lahko za ta namen sodelovale z drugimi deležniki, kot so raziskovalci, akademiki, opazovalci volitev in zagovorniki človekovih pravic. Prav tako bi se morale povezati z nacionalnimi parlamenti in skupaj z njimi podpirati ozaveščanje o pomenu zaščite integritete volilnih postopkov, tudi pred tveganjem vmešavanja. Da bi lahko nacionalne volilne mreže ustrezno izpolnjevale svojo vlogo in izvajale svoje dejavnosti, bi jim morale države članice zagotoviti potrebne okvire, vire in sredstva.
- (61) Države članice bi morale pred naslednjimi volitvami v Evropski parlament in tudi po njih okrepiti sodelovanje med svojimi nacionalnimi volilnimi mrežami, zlasti v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje. Pri tem bi se morale opreti na mehanizme, ki podpirajo hitro izmenjavo informacij o vprašanjih, ki vplivajo na volitve –

SPREJELA NASLEDNJE PRIPOROČILO:

I. Predmet urejanja

1. To priporočilo spodbuja visoke demokratične standarde za volitve v Uniji ter krepitev evropskega značaja in učinkovite izvedbe volitev v Evropski parlament. Naslovljeno je na države članice, evropske in nacionalne politične stranke, politične fundacije in organizatorje kampanj v okviru priprav na volitve v Uniji, tudi volitve v Evropski parlament leta 2024.

II. Splošna načela o volitvah v Uniji

2. Pri volitvah v Uniji bi bilo treba upoštevati najvišje demokratične standarde. Države članice bi morale ob polnem spoštovanju temeljnih pravic med drugim podpirati visoko volilno udeležbo, vključujočo udeležbo, enostavno in enakopravno uveljavljanje volilnih pravic, odpornost volilnih procesov, integriteto in tajnost glasovanja ter enake možnosti, zlasti kar zadeva javno financiranje strank in kampanj.
3. V skladu s kodeksom dobre prakse v volilnih zadevah Beneške komisije Sveta Evrope, se temeljnih elementov volilne zakonodaje ne bi smelo spreminjati manj kot eno leto pred volitvami.

⁽⁴⁰⁾ Strokovna skupina za volilne zadeve – Pravica voliti in biti voljen na volitvah v Evropski parlament in na občinskih volitvah (E00617), <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&do=groupDetail&groupDetail&groupID=617>.

III. Podpiranje volilne udeležbe in vključujoče udeležbe

4. V podporo široki volilni udeležbi bi morale države članice sprejeti potrebne ukrepe, da bi po potrebi olajšale vpis volivcev in kandidatov na volitvah, tudi z zagotavljanjem potrebnih informacij, orodij in podpore na lokalni ravni. Uporabljanje orodij, kot sta spletni vpis ali elektronsko zbiranje podpisov v podporo kandidatom, bi moralo biti lahko dostopno in uporabniku prijazno.
5. Države članice bi morale pri uvajanju dopolnilnih načinov glasovanja, kot so predčasno in mobilno glasovanje, glasovanje po pošti ter e-glasovanje, zagotoviti, da za te načine veljajo potrebni zaščitni ukrepi. Poleg tega bi morale sprejeti potrebne ukrepe za obveščanje državljanov o razpoložljivosti in dostopnosti teh načinov glasovanja ter jim zagotoviti potrebno podporo na vseh ravneh, tudi na lokalni. V zvezi s tem se države članice poziva, naj čim boljše izkoristijo Zbornik o e-glasovanju in drugih praksah IKT, ki ga je Komisija skupaj z državami članicami pripravila v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje. Države članice bi morale poskrbeti, da so volilni uradniki deležni ustreznega usposabljanja o novih načinih glasovanja.
6. Pri podpiranju volilne in splošne udeležbe bi morale države članice tudi v okviru svojih komunikacijskih dejavnosti sprejeti ukrepe za učinkovito obravnavo potreb različnih skupin. Države članice bi morale pri zagotavljanju informacij o volitvah v Evropski parlament kar najbolje izkoristiti Vodnik po državljanstvu EU, da bi še okrepile ozaveščenost o državljanstvu EU pri mladih državljanih EU na začetku njihovega demokratičnega udejstvovanja.
7. Države članice bi morale spodbujati ukrepe za podporo enakosti spolov pri dostopu do volitev in udeležbi na njih. Države članice bi morale spodbujati tudi uravnoteženo zastopnost spolov v vodstvenih organih organov za izvedbo volitev. Države članice bi morale spremljati, podpirati in redno ocenjevati napredek na področju enakosti spolov pri uveljavljanju volilnih pravic, med drugim z zbiranjem, analizo in razširjanjem podatkov o ženskah in moških kot volivcih in kandidatih na volitvah, na izvoljenih položajih in položajih odločanja v političnih strankah.
8. Države članice bi morale podpirati volilno udeležbo invalidov kot volivcev in kandidatov ter preprečevati nastajanje ovir, s katerimi se srečujejo pri udeležbi na volitvah, vključno s splošnim odvzemanjem volilnih pravic osebam z motnjami v duševnem razvoju in psihosocialnimi motnjami brez individualne ocene in možnosti sodnega nadzora, in te ovire odpravljati. Podpirati bi morale tudi sodelovanje invalidov v vlogi volilnih uradnikov. Države članice bi morale poskrbeti za obsežno razširjanje dobrih praks, ki podpirajo udeležbo državljanov, ki so invalidi, v volilnem procesu. Države članice bi morale čim boljše uporabiti priročnik dobrih volilnih praks o udeležbi invalidov v volilnem procesu v državah članicah, pripravljen v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje.
9. Evropske in nacionalne politične stranke, politične fundacije in organizatorji kampanj se spodbujajo k temu, da sprejmejo ukrepe, ki bodo učinkovito obravnavali potrebe različnih skupin pri volitvah. V svojem sporočilnem gradivu in pri političnem oglaševanju bi morale temu nameniti posebno pozornost, tako da bi uporabile ustrezna sredstva, načine in oblike komunikacije ter olajševale dejavno politično udeležbo takih skupin. Politične stranke bi morale spodbujati uravnoteženo zastopnost spolov na svojih volilnih listah in v svojih vodstvenih organih.

IV. Spodbujanje integritete volitev in pošteno kampanje

10. Politične stranke in organizatorje kampanj se spodbuja, naj sprejmejo zaveze glede kampanj in kodekse ravnanja o integriteti volitev in poštenih kampanjah. Države članice se spodbuja k olajševanju in podpiranju spoštovanja takih zavez in kodeksov.
11. V zavezah in kodeksih ravnanja iz točke 10 bi moralo biti zlasti navedeno, da se:
 - (a) spodbuja vključujoč politični diskurz;
 - (b) vzdrži manipulativnega ravnanja, ki ogroža vrednote, postopke in politične procese ali bi lahko negativno vplivalo nanje, zlasti:
 - (i) izdelave, uporabe ali razširjanja ponarejenih, izmišljenih, zasebne informacije razkrivajočih ali ukradenih podatkov ali gradiv, vključno z globokimi ponaredki, ki jih ustvarijo sistemi umetne inteligence,

- (ii) izdelave, uporabe ali razširjanja zavajajočih ali sovražnih vsebin,
 - (iii) uporabe manipulativnih taktik, tehnik in postopkov za razširjanje političnih sporočil ali povečanje njihovega učinka,
 - (iv) zastopanja neprijavljenih interesov;
- (c) zagotavlja preglednost prejetih finančnih prispevkov, vključno s prejemki v naravi, kot so prejeta darila in gostoljubje, posojil ter financiranja kampanj in odhodkov zanje, zlasti pa donacij, ki presegajo določeno zgornjo mejo;
 - (d) zagotavlja preglednost političnega oglaševanja, tudi kot je priporočeno v točki 13;
 - (e) aktivno ukrepa za ohranjanje dobre kibernetske higiene, na primer z rednimi pregledi kibernetske varnosti, da se prepoznajo, odvrnejo in preprečijo napadi;
 - (f) spodbuja samostojno spoštovanje zavez, določenih v takih zavezah in kodeksih ravnanja.

V. Ukrepi za preglednost pri povezovanju in političnem oglaševanju

- 12. Evropske in nacionalne politične stranke bi morale na svojih spletnih mestih zagotoviti informacije o organizacijah, fundacijah in drugih pravnih subjektih, ki so z njimi povezani ali izvajajo kampanje v njihovem imenu.
- 13. Evropske in nacionalne politične stranke bi morale na svojih spletnih mestih zagotoviti informacije o uporabi političnega oglaševanja, tudi o zneskih, porabljenih za politično oglaševanje, in uporabljenih virih financiranja. Evropske in nacionalne politične stranke bi morale razmisliti o tem, da bi prostovoljno zagotovile, da je mogoče njihovo politično oglaševanje jasno opredeliti kot tako, tudi kadar gre za gradivo, ki je interno pripravljeno za razširjanje prek spletnih družbenih medijev. V politično oglaševanje bi bilo treba vključiti informacije o identiteti politične stranke, ki oglaševanje sponzorira, in po potrebi pomembne informacije o ciljanju oglaševanja in uporabi sistemov umetne inteligence pri pripravi vsebine ali razširjanju oglaševanja.

VI. Spodbujanje opazovanja volitev

- 14. Države članice se spodbuja, naj ob upoštevanju svojih pravnih okvirov in mednarodnih zavez spodbujajo državljane in mednarodne organizacije, ki izpolnjujejo ustrezne mednarodne standarde, k opazovanju volitev, po potrebi tudi z olajšanjem njihove registracije pri pristojnih nacionalnih organih.
- 15. Države članice bi morale podpirati dejavnosti usposabljanja za opazovalce volitev, tudi kadar jih izvajajo državljani, da bi pridobile strokovno znanje in zmogljivosti za odzivanje na teme, povezane z volitvami. Usposabljanje bi moralo zajemati udeležbo različnih skupin v volilnih postopkih, nepravilnosti in goljufije pri volitvah, tudi na spletu, odkrivanje prikritega in nezakonitega vplivanja, med drugim iz tretjih držav, ter manipuliranje z informacijami, vmešavanje in dezinformacije.
- 16. Države članice bi morale prek svojih nacionalnih volilnih mrež sodelovati z organizacijami opazovalcev volitev:
 - (a) pri ozaveščanju o pomenu nadzora nad volilnimi postopki;
 - (b) pri razvoju politik, ki spodbujajo integriteto, odpornost in demokratični značaj volitev;
 - (c) za razumevanje, kako se lahko nove tehnologije uporabijo za manipulacijo z informacijami, vmešavanje in širjenje dezinformacij na škodo svobodnih in poštenih volitev.
- 17. Države članice bi morale prek svojih nacionalnih volilnih mrež v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje še naprej izmenjevati dobre prakse v zvezi z opazovanjem volitev.

18. Politične stranke in organizatorji kampanj bi morali sodelovati z opazovalci volitev, da bi jim olajšali izvajanje njihove dejavnosti opazovanja volitev.

VII. Zaščita z volitvami povezane infrastrukture in zagotavljanje odpornosti na kibernetске in druge hibridne grožnje

19. Države članice bi morale zagotoviti ustrezno zaščito z volitvami povezane infrastrukture, tudi s spodbujanjem ozaveščenosti o vseh nepredvidenih dogodkih, ki bi lahko imeli znatne moteče učinke na nemoten potek volitev, in načrtovanja zanje. Države članice se brez poseganja v njihove obveznosti v okviru izvajanja Direktive (EU) 2022/2557 spodbuja, naj nemudoma začnejo opredeljevati subjekte, ki upravljajo z volitvami povezano infrastrukturo in so ključni za organizacijo in izvedbo volitev, ter sprejmejo potrebne ukrepe za povečanje njihove odpornosti in jim pomagajo pri obravnavanju tveganj, ki izhajajo iz njihovega delovanja.
20. Države članice bi morale ob upoštevanju zahtev iz Direktive (EU) 2022/2555 sprejeti ukrepe za zagotovitev pripravljenosti in odzivnosti na kibernetске incidente, povezane z volitvami, ter okrevanja po njih. Zlasti bi morale zagotoviti, da je tehnologija, ki se uporablja na volitvah, zasnovana, razvita in izdelana tako, da zagotavlja visoko raven kibernetске varnosti. Poleg tega bi morale države članice poskrbeti, da javni in zasebni subjekti, vključeni v zagotavljanje kibernetске varnosti volitev, med seboj sodelujejo. Morale bi povečati ozaveščenost političnih strank, kandidatov, volilnih uradnikov in drugih z volitvami povezanih subjektov glede kibernetске higijene.
21. Države članice bi morale izvesti ali posodobiti ocene tveganja v zvezi z odpornostjo z volitvami povezane infrastrukture in subjektov, ki jo upravljajo, ter zbirati in združevati podatke, ki izhajajo iz takih ocen tveganja, vključno z vsemi upoštevniimi preskusi kibernetске odpornosti njihovih volilnih sistemov. Države članice bi si morale v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje, po potrebi pa tudi v okviru skupnih srečanj s skupino za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov, izmenjevati izkušnje o ugotovljenih tveganjih in ustreznih nosilcih tveganj, njihovi verjetnosti in ukrepih za zmanjšanje tveganja, morebitnih posledicah ter sprejemljivih ravneh, in po potrebi opise testov, opravljenih na volilni infrastrukturi. Države članice bi morale v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje, po potrebi pa tudi v tesnem sodelovanju s skupino za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov, podpirati razvoj ter čim boljšo uporabo skupnih standardov in predlog za zbiranje podatkov.
22. Države članice bi morale še naprej kar najbolje uporabljati skupni mehanizem za odpornost volitev, ki ga je Komisija dala na voljo v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje, da bi izmenjevale dobre prakse in praktične ukrepe za zagotovitev svobodnih, poštenih in odpornih volitev v Uniji, tudi kar zadeva spletno forenziko, dezinformacije in kibernetско varnost volitev ter vzajemno podporo pri obravnavanju groženj. Države članice bi morale ohranjati in poglobiti sodelovanje ter izmenjavo informacij in najboljših praks v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje in skupine za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacijskih sistemov, po potrebi tudi prek skupnih srečanj ter s posodobitvami Priročnika o kibernetски varnosti volilne tehnologije, zlasti pred naslednjimi volitvami v Evropski parlament.

VIII. Varstvo informacij v zvezi z volitvami

23. Države članice bi morale sprejeti ukrepe za zaščito informacijskega okolja v zvezi z volitvami in zagotoviti, da volivci pravočasno in razumljivo prejmejo pravilne informacije.
24. Države članice se spodbuja k podpiranju projektov, tudi projektov civilne družbe, medijskih organizacij, raziskovalnih in izobraževalnih inštitutov in akademskih krogov, namenjenih krepitevi odpornosti in razvijanju ozaveščenosti javnosti, medijske pismenosti in kritičnega razmišljanja za obravnavanje manipuliranja z informacijami, vmešavanja in dezinformacij, ki so povezani z volitvami ali kako drugače vplivajo na svobodne, poštene in odporne volitve. Promovirati bi morale program Erasmus+ in program Državljeni, enakost, pravice in vrednote ter možnosti financiranja v okviru sklopa „Udeležba in sodelovanje državljanov“ za podporo takim projektom.

25. Države članice bi morale ob polnem spoštovanju svobode izražanja ter drugih temeljnih pravic in demokratičnih vrednot podpirati in olajšati pošiljanje hitrih sporočil in odzivov z namenom zaščite z volitvami povezanega informacijskega okolja, kot so sporočila, s katerimi se, tudi vnaprej, razkrinkajo manipuliranje z informacijami in dezinformacije o volilnih postopkih. Države članice bi morale tudi razviti usposabljanje za volilne in druge ustrezne organe z namenom zaščite z volitvami povezanega informacijskega okolja in tako poskrbeti za pripravljenost na odkrivanje in razkrinkanje, tudi vnaprej, dezinformacij o volitvah. Za to bi morale države članice v primeru tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja uporabiti obstoječa orodja, kot je nabor orodij za obravnavo tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, za razpravljanje o ustreznih odzivih in podporo hitrim izmenjavam informacij, tudi v okviru sistema hitrega obveščanja.
26. Države članice bi morale prek svojih nacionalnih volilnih mrež na nacionalni ravni olajšati sodelovanje z ustreznimi deležniki, po potrebi tudi s civilno družbo, z namenom nadaljnega razvoja in posodobitve dobrih praks za prepoznavanje, blaženje in obvladovanje tveganj manipuliranja z informacijami, vmešavanja in dezinformacij v volilnih procesih. Države članice bi morale tudi olajšati sodelovanje med nacionalnimi volilnimi mrežami in medijskimi platformami glede virov preverjenih informacij v zvezi z volilnimi postopki, da bi okrepile razširjanje zanesljivih informacij in omejile širjenje netočnih ali manipuliranih vsebin v zvezi z volitvami. Države članice bi morale razmisliti o nadaljnjem podpiranju neodvisnih medijev in organizacij za preverjanje dejstev pri njihovih dejavnostih v zvezi tako z manipuliranjem z informacijami kot z dezinformacijami v času volitev.
27. Države članice bi morale v primeru tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje, tudi v tesnem sodelovanju s sistemom hitrega obveščanja, razviti skupne standarde za sodelovanje pri zaščiti informacij o volitvah. Države članice bi morale v ta namen uporabiti skupni mehanizem za odpornost volitev, da bi izmenjale strokovno znanje o zaščiti informacijskega okolja v zvezi z volitvami, ter organizirati namenske izmenjave, v katere bi bili vključeni strokovnjaki iz držav članic, ki se zaradi svoje geografske lege ali drugih ranljivosti soočajo s podobnimi izzivi.

IX. Ukrepi v zvezi s financiranjem iz tretjih držav za politične stranke, politične fundacije, volilne kampanje in kandidate

28. Da bi se čim bolj zmanjšalo tveganje vmešavanja tretjih držav v dejavnosti nacionalnih političnih strank, političnih fundacij, političnih kandidatov in organizatorjev kampanj, bi morale države članice opredeliti morebitne vrzeli v svoji zakonodaji in drugih regulativnih ukrepih v zvezi z donacijami in drugim financiranjem iz tretjih držav. Na tej podlagi in po potrebi se države članice spodbujajo, naj odpravijo te vrzeli, zlasti s spodbujanjem preglednosti donacij in drugega financiranja ter z omejevanjem donacij do določenega zneska ali prepovedjo donacij nacionalnim političnim strankam, političnim fundacijam, političnim kandidatom, organizatorjem kampanj in, če je ustrezno, političnim gibanjem, kadar take donacije dajejo tretje države ali subjekti s sedežem v tretjih državah oziroma državljani tretjih držav, ki nimajo pravice glasovanja na volitvah v Evropski parlament ali na nacionalnih volitvah. Ukrepi iz te točke bi morali v celoti spoštovati načelo sorazmernosti, demokratične vrednote in temeljne pravice.
29. Politične stranke in z njimi povezani subjekti bi morali oceniti tveganja, ki izhajajo iz donacij iz tretjih držav in donacij, ki bi lahko bile povezane s kriminalno dejavnostjo, vključno s korupcijo, pranjem denarja in organiziranim kriminalom. Ta ocena bi morala zajemati volilne kampanje in identifikacijo donatorjev. Obravnavati bi morala dejanske ali predvidljive negativne učinke na svobodne in poštene volitve ter zajemati ukrepe za obravnavanje ugotovljenih tveganj.
30. Države članice se spodbujajo, naj v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje opredelijo skupne standarde za donacije in drugo podporo iz tretjih držav nacionalnim političnim strankam, političnim fundacijam in organizatorjem kampanj, tudi da bi izboljšale nadzor nad obstoječimi obveznostmi v zvezi s takimi donacijami in podporo.

X. Spodbujanje enostavnega dostopa do volilnih pravic za volitve v Evropski parlament

31. Države članice bi morale precej pred dnevom volitev spodbujati pobude, med drugim tudi na lokalni ravni, za povečanje dostopnosti volitev in političnega udejstvovanja. Take dejavnosti bi lahko vključevale pobude za ozaveščanje, informacijske kampanje in druge načine stikov prek platform in kanalov, ki jih uporabljajo različne skupine državljanov, konference ali razprave, na primer s spodbujanjem izmenjav med državljani Unije o temah, povezanih z Unijo, da bi se izboljšalo razumevanje različnih vidikov. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti mladim, zlasti tistim, ki volijo prvič, ter odpravljanju ovir, ki omejujejo možnosti pripadnikov različnih skupin, da volijo in kandidirajo. Informacije o volitvah, tudi njihovo obliko in vsebino, bi bilo treba prilagoditi posebnim potrebam teh različnih skupin.
32. Države članice se spodbuja, da poskrbijo za dovolj dolgo odprtje volišč, da se ustreže potrebam čim večjega števila volivcev in pomaga zagotoviti, da lahko čim več ljudi uveljavlja svojo volilno pravico.
33. Države članice bi morale pred volitvami v Evropski parlament sprejeti ustrezne ukrepe za povečanje ozaveščenosti mobilnih državljanov Unije o njihovih volilnih pravicah in obveznostih, in sicer kot volivcev in kandidatov. Države članice se spodbuja k vzpostavitvi okoliščin, v katerih bodo mobilni državljani Unije lahko enostavno dostopali do informacij o poteku in statusu njihovega vpisa. Če so za vpis mobilnih državljanov Unije v volilne imenike pristojni lokalni organi, se države članice spodbuja, da tudi prek upravnih smernic sprejmejo vse potrebno za podporo navedenim organom pri njihovem ukrepanju za obveščanje mobilnih državljanov Unije o njihovih volilnih pravicah v skladu s pravom Unije. Države članice bi morale v skladu s svojimi volilnimi pravili sprejeti tudi ukrepe za obveščanje svojih državljanov, ki živijo v tretjih državah, o tem, kako in kje lahko uveljavljajo svojo volilno pravico.
34. Države članice se spodbuja, da pri razlagi volilnega procesa volivcem dajo na voljo ustrezno široko izbiro jezikov.

XI. Krepitev evropskega značaja volitev v Evropski parlament.

35. Države članice bi morale vsaj šest tednov pred dnevom volitev omogočiti objavo kandidatov in začetek kampanje za volitve v Evropski parlament.
36. Države članice bi morale pred volitvami v Evropski parlament in med njimi spodbujati in olajševati obveščanje javnosti o povezanosti med nacionalnimi političnimi strankami in evropskimi političnimi strankami. To bi lahko dosegle z navedbo take povezanosti na glasovnicah in s podpiranjem razširjanja takih informacij s strani zadevnih pristojnih organov.
37. Nacionalne politične stranke, ki sodelujejo na volitvah v Evropski parlament, se spodbuja, da pred začetkom volilne kampanje javno objavijo, s katero evropsko politično stranko so povezane ali v postopku povezovanja. Nacionalne politične stranke bi morale spodbujati ukrepe za izboljšanje poznavanja volitev v Evropski parlament pri svojih članih.
38. Države članice bi morale razmisliti o ustreznih ukrepih za pomoč evropskim političnim strankam in političnim skupinam v Evropskem parlamentu pri izvajanju kampanj v okviru volitev v Evropski parlament.

XII. Obravnavanje tveganja večkratnega glasovanja na volitvah v Evropski parlament

39. Države članice bi morale pravočasno pred volitvami v Evropski parlament mobilnim državljanom Unije zagotoviti informacije o pravilih in sankcijah v zvezi z večkratnim glasovanjem.

40. Kadar je državljan v okviru volitev v Evropski parlament izbrisan iz volilnega imenika države članice, da bi lahko glasoval v drugi državi članici, bi morala prva država članica hkrati razmisliti o ukrepih, s katerimi bi se izognili temu, da bi tak izbris vplival na vpis navedenega državljana v volilne imenike za nacionalne volitve.

XIII. Krepitev volilnih mrež, volilnega sodelovanja in poročanja

41. Države članice bi morale za spodbujanje svobodnih, poštenih in odpornih volitev sprejeti ukrepe za spodbujanje in krepitev sodelovanja v nacionalnih volilnih mrežah. Člani nacionalnih volilnih mrež bi si morali izmenjevati informacije o vprašanjih, ki bi lahko vplivala na volitve, tudi s skupnim prepoznavanjem groženj in vrzeli ter izmenjavo ugotovitev in strokovnega znanja. Nacionalne volilne mreže bi lahko za ta namen sodelovale z drugimi deležniki, kot so raziskovalci, akademiki, opazovalci volitev in zagovorniki človekovih pravic. Nacionalne volilne mreže bi se morale povezovati z nacionalnimi parlamenti. Države članice bi morale podpirati nacionalne volilne mreže, tako da jim dajo na voljo ustrezne vire in sredstva ter poskrbijo za to, da imajo take mreže vzpostavljen potreben okvir za izvajanje svojih dejavnosti.
42. Države članice bi morale pred volitvami v Evropski parlament leta 2024 okrepiti sodelovanje v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje glede z volitvami povezanih zadev, tudi prek operativnih delovnih postopkov za obravnavanje prikritega financiranja iz tretjih držav, ter, med drugim, glede dejavnosti in strategij ozaveščanja. Države članice se spodbuja, naj si še naprej izmenjujejo dobre prakse in vidike glede spodbujanja uveljavljanja volilnih pravic ter podpiranja demokratične izvedbe volitev in visoke volilne udeležbe na volitvah v Evropski parlament leta 2024 in naprej.
43. Komisija bo v primeru tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje in v tesnem sodelovanju z drugimi ustreznimi evropskimi mrežami, med drugim s sistemom hitrega obveščanja in skupino evropskih regulatorjev za avdiovizualne medijske storitve, po potrebi razpravljala o ukrepih in dejavnostih, sprejetih na podlagi tega priporočila.
44. Države članice se poziva, da v šestih mesecih po volitvah v Evropski parlament leta 2024 posredujejo informacije o izvedbi navedenih volitev na svojem ozemlju, tudi o ukrepih za izvajanje tega priporočila, in, če je ustrezno, ustrežne informacije o opazovanju volitev s strani državljanov.
45. Države članice bi si morale od leta 2025 v okviru evropske mreže za volilno sodelovanje enkrat letno izmenjati informacije o izvajanju tega priporočila.
46. Komisija bo najpozneje eno leto po volitvah v Evropski parlament leta 2024 ob upoštevanju informacij, ki jih posredujejo države članice v skladu s točko 44, ocenila učinek tega priporočila v okviru poročila Komisije o volitvah v Evropski parlament leta 2024.

V Bruslju, 12. decembra 2023

Za Komisijo
Didier REYNDEERS
član Komisije